

Rapport

Draagvlak voor stikstofbeleid (en klimaatbeleid)

I&O-peiling april 2023

Colofon

Opinieonderzoek over stikstof- en klimaatbeleid

Uitgave

I&O Research
Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam

Rapportnummer

2023/071

Datum

april 2023

Auteurs

Peter Kanne
Asher van der Schelde

Het overnemen uit deze publicatie is toegestaan, mits de bron (I&O Research) duidelijk wordt vermeld.

Inhoudsopgave

	Halvering stikstof mag minder snel van helft kiezers	4
1	Stikstof	8
1.1	Driekwart heeft zorgen om stikstof ...	8
1.2	... maar de zorgen van links zijn heel anders dan die van rechts	9
1.3	Moet kabinet meer of minder doen tegen stikstof?	10
1.4	Grote verdeeldheid over oplossingsrichting stikstofproblematiek	11
1.5	Consequenties uitslag PS-verkiezingen? Paradoxaal beeld	12
1.6	Lichte afname in steun voor boerenprotesten	12
1.7	Vasthouden aan '2030'?	15
2	Klimaat	16
2.1	Zorgen om klimaatverandering afgenomen	16
2.2	Aandeel dat vindt dat kabinet minder moet doen neemt toe	16
3	Onderzoeksverantwoording	17

Stikstof terugdringen, maar niet onder dwang

De zorgen om stikstof blijven groot – drie op vier kiezers maken zich er zorgen om – maar bevolkings- en kiezersgroepen verstaan er heel andere dingen onder. De meeste mensen vinden dat er iets moet gebeuren – dit neemt eerder toe dan af – maar over wat en hoe lopen meningen sterk uiteen. Vier op tien willen vasthouden aan het halen van de stikstofdoelen in 2030, de helft vindt het niet erg dat het later wordt of wil helemaal stoppen met het stikstofbeleid. Slechts een kwart steunt gedwongen uitkoop van boeren, de helft is daar tegen.

Driekwart heeft zorgen om stikstof ...

Net als in februari dit jaar maakt driekwart (nu 76%, februari 75%) van de kiezers zich zorgen om de gevolgen van (een teveel aan) stikstof. Deze zorgen hebben vooral betrekking op het klimaat, flora, fauna en de woningbouw. Minder mensen hebben nu zorgen om de gevolgen van (een teveel aan) stikstof voor de boeren dan 2 maanden geleden (van 36% naar 28%).

... maar de zorgen van links zijn heel anders dan die van rechts

Kiezers van de links-progressieve partijen (GroenLinks, PvdA, D66, PvdD, Volt) maken zich het meest zorgen om de gevolgen van stikstof, en hen gaat het vooral om het klimaat, bomen en planten en vogels en insecten.

Kiezers van VVD, CDA en ChristenUnie maken zich daar ook zorgen om (maar in mindere mate) en daarnaast om de gevolgen voor de woningbouw en de boeren (dat laatste vooral bij CDA- en CU-kiezers).

BBB-, PVV-, JA21- en SGP-kiezers maken zich het minst zorgen om de gevolgen van stikstof. BBB- en SGP-kiezers zijn het meest begaan met de boeren en minder met de gevolgen voor klimaat, flora en fauna. PVV-kiezers maken zich überhaupt het minst zorgen.

Aandeel dat vindt dat kabinet *meer* moet doen tegen stikstof neemt licht toe

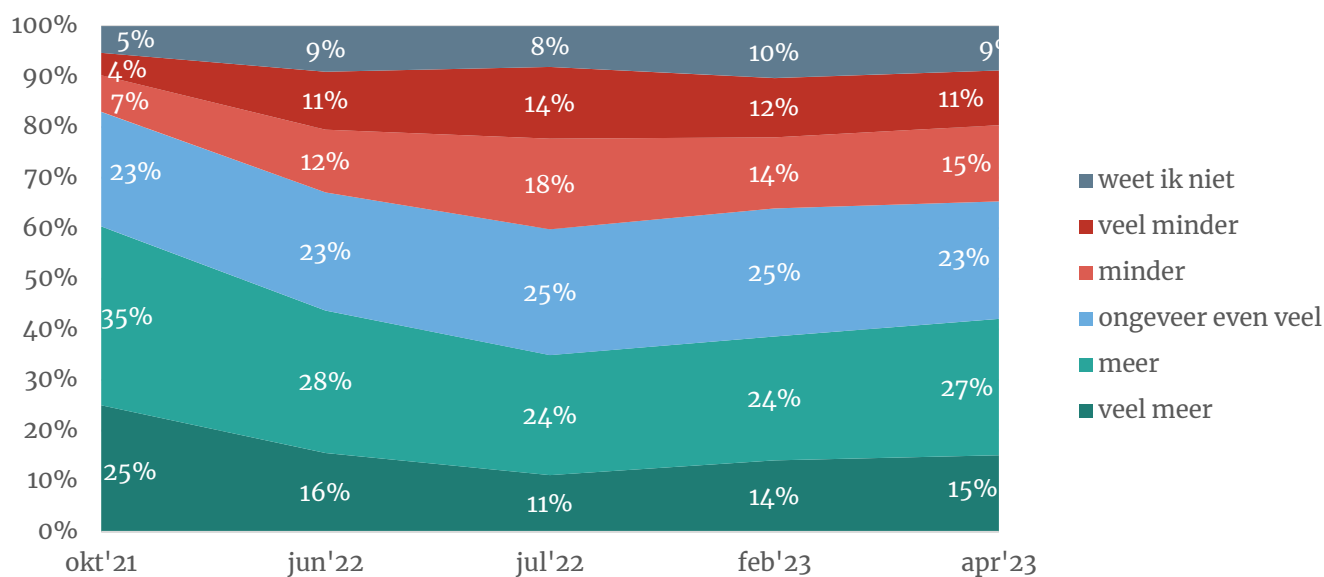
Per saldo vindt een groter deel dat het kabinet meer moet doen om de uitstoot van stikstof te verminderen (42%) dan minder (26%) in vergelijking met wat het kabinet tot nu toe heeft bekendgemaakt te gaan doen. Nog eens een kwart (23%) vindt dat de plannen zoals tot nu toe bekend zijn gemaakt voldoende. Daarmee staat dus bijna twee derde (65%) achter het voornemen om de uitstoot van stikstof te verminderen.

In oktober 2021 wilde nog 60 procent dat het kabinet meer ging doen en slechts 12 procent wilde minder, maar toen was er nog nauwelijks regeringsbeleid bekend. Ondertussen is er (sinds begin 2022) een kabinet en een regeerakkoord waarin gesteld is dat de stikstofuitstoot rondom gevoelige natuur in 2030 met de helft moet zijn afgenomen. Daarna was er veel te doen rondom het stikstofkaartje van minister Christianne van der Wal, het advies van Johan Remkes en ook de Provinciale Statenverkiezingen gingen er voor een belangrijk deel over. De winst van BBB werd door sommige duiders uitgelegd als de wens pas op de plaats te maken. Zo bezien is het opvallend dat het aandeel dat wil dat het kabinet *meer* doet nu stijgt (van 35% in juli 2022 naar 42% nu), terwijl het aandeel dat *minder* stikstofbeleid wil licht daalt (van 32 naar 26%).

Figuur 0.1. Meer/minder aanpak stikstof door kabinet

Vindt u dat het kabinet meer, minder of ongeveer evenveel moet doen om de uitstoot van stikstof te verminderen? Met 'evenveel' bedoelen we het kabinetsbeleid zoals tot nu toe bekendgemaakt.

	okt'21	jun'22	jul'22	feb'23	apr'23
meer	60%	44%	35%	39%	42%
minder	12%	24%	32%	26%	26%
Saldo (+/-)	+49%	+20%	+3%	+13%	+16%

Grote verdeeldheid over oplossingsrichting stikstofproblematiek

Echter, als we doorvragen blijkt dat de Nederlandse kiezers niet al te hard en snel willen. Wel is een groot deel van de bevolking het eens met de gedachte dat de veestapel moet krimpen: 48 procent is het hiermee eens, 26 procent niet (bijna gelijk aan oktober '21). Naar regio zijn de verschillen in opvatting niet zo groot, ook in de plattelandsgebieden buiten de Randstad vindt meer dan 40 procent dat. De verschillen zijn wel groot naar opleidingsniveau: hoger opgeleiden 63% mee eens, lager opgeleiden: 36%.

Weinig steun voor gedwongen uitkoop

Voor gedwongen uitkoop is weinig steun: slechts een kwart is het eens met de stelling 'Als boeren zich niet vrijwillig laten uitkopen zal het gedwongen moeten, om het land van het 'stikstofslot' te halen', de helft is het hiermee oneens. Ook hier zijn de verschillen naar regio en leeftijd klein. Hoger opgeleiden zijn vaker voor (38%), maar niet in meerderheid. Alleen kiezers van PvdD, GL, Volt, D66 en PvdA zijn hier in (nipte) meerderheid voor.

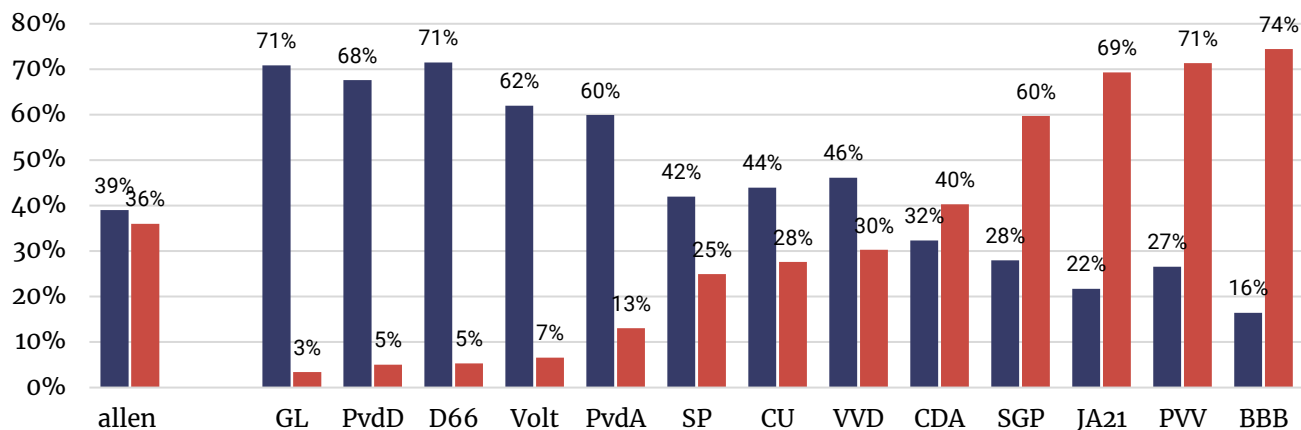
Consequenties uitslag PS-verkiezingen? Gepolariseerd beeld

De teneur leek na deze verkiezingen dat het kabinet de stikstofmaatregelen zou moeten afzwakken omdat de BBB de grootste partij is geworden. Ruim een derde (36%) ziet dat ook zo, maar exact hetzelfde percentage is het daar niet mee eens en de rest zit er tussenin of weet het niet. Op het platteland (meer dan 42%) en in het noorden van het land (45%) onderschrijft men deze gedachte iets vaker dan gemiddeld, maar men is er bepaald niet unaniem. Hetzelfde geldt voor

ouderen en mensen met een middelbare of lagere opleiding: hoger scores, maar nergens boven de 50 procent. Wel denken kiezers van BBB (74%), PVV (71%), JA21 (69%) en SGP (60%) er in meerderheid zo over.

Figuur 0.2 Stelling consequenties verkiezingsuitslag (% mee eens)

- Omdat de meeste kiezers tijdens de Provinciale Statenverkiezingen op partijen hebben gestemd die voor de stikstofmaatregelen zijn, moet het kabinet hieraan vasthouden
- Omdat de BBB de grootste partij is geworden bij de Provinciale Statenverkiezingen, moet het kabinet de stikstofmaatregelen afzwakken

Een andere gedachte die vaak te horen was: 'Omdat de meeste kiezers tijdens de verkiezingen op partijen hebben gestemd die voor de stikstofmaatregelen zijn, moet het kabinet hieraan vasthouden'. Ook hierover bestaat verdeeldheid, al zijn meer mensen het hiermee eens (39%) dan oneens (29%).

Wie zijn het hier vaak mee eens? De jongste kiezers (51%), hoger opgeleiden (48%) en kiezers van de linkse oppositiepartijen (PvdD, GL, Volt, PvdA: 60 tot 71%) en D66 (71%). VVD- (46%) en CU-kiezers (44%) zijn verdeeld.

Vasthouden aan '2030'?

Tenslotte legden we respondenten deze tekst voor om te achterhalen hoe kiezers denken over de afspraken m.b.t. het stikstofbeleid: vasthouden aan 2030, versnellen of vertragen:

Naar aanleiding van Provinciale Statenverkiezingen is er discussie over het stikstofbeleid. In het regeerakkoord van kabinet Rutte IV is opgenomen dat de stikstofuitstoot rondom gevoelige natuur in 2030 met de helft moet zijn afgenomen. De BBB, maar ook het CDA en andere partijen, vinden dat het terugbrengen van stikstofuitstoot langer mag duren. D66 (maar ook partijen als PvdA en GroenLinks) wil juist vasthouden aan het jaartal 2030. De Europese Unie zegt dat Nederland tempo moet maken met de uitvoering van de stikstofafspraken. De natuur mag volgens de EU niet verslechteren en aangetaste natuur moet volledig herstellen.

Hoewel we eerder dus zagen dat er per saldo steun is voor het regeringsbeleid (met een halvering van de stikstofuitstoot in 2030), zijn Nederlandse kiezers hier niet zo strikt in als hen er precies naar gevraagd wordt. Een derde (35%) kiest voor 'stikstofbeleid minder snel doorvoeren (doelen later dan 2030 halen)', 15 procent wil er helemaal mee stoppen. Samen is dat 50 procent. Het zijn vooral kiezers van BBB, PVV, CDA, SGP en JA21 die kiezen voor een van deze twee opties.

Opvallend is wel dat de BBB-kiezers vaak kiezen voor 'stikstofbeleid minder snel doorvoeren' (61%) en minder vaak voor 'helemaal mee stoppen' (30%).

Kiezers van GL en PvdD zijn het meest vasthoudend, zij kiezen het vaakst voor vasthouden aan stikstofbeleid zoals in het regeerakkoord of versnellen. D66-kiezers willen vooral vasthouden aan het regeerakkoord (2030).

VVD-kiezers zijn wederom verdeeld: veertig procent kiest voor vasthouden aan 2030, en 43 procent voor een latere datum.

Tabel 0.1 – Wat vindt u dat het kabinet moet doen? (na lezen tekst; naar huidige politieke voorkeur)

- stikstofbeleid versnellen (doelen eerder dan 2030 halen)
- vasthouden aan stikstofbeleid zoals opgenomen in het regeerakkoord (doelen in 2030 halen)
- stikstofbeleid minder snel doorvoeren (doelen later dan 2030 halen)
- helemaal stoppen met stikstofbeleid
- weet ik niet

	Totaal	VVD	D66	PVV	CDA	SP	PvdA	GL	PvdD	CU	Volt	JA21	SGP	BBB
versnellen	13%	7%	18%	3%	5%	15%	19%	42%	46%	17%	26%	2%	0%	2%
vasthouden	27%	40%	72%	15%	21%	31%	46%	53%	38%	34%	45%	5%	9%	4%
minder snel	35%	43%	8%	36%	61%	29%	26%	2%	8%	32%	26%	56%	63%	61%
stoppen	15%	4%	1%	39%	9%	7%	1%		1%	10%		26%	28%	30%
weet niet	11%	6%	1%	7%	4%	17%	8%	3%	8%	6%	3%	12%	0%	4%

Bron: I&O Research, april 2023

Zorgen om klimaatverandering afgenomen; weerstand klimaatbeleid neemt toe

Voor het eerst sinds 2020 zien we de zorgen over de klimaatverandering ruim onder de 70 procent zakken: 64 procent zegt zich er enige of veel zorgen om te maken. Dat was eind 2021 nog 74 procent.

Al langer zien we dat het aandeel dat vindt dat kabinet minder mag/moet doen om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen toeneemt. Was dat in 2021 nog 10 procent, nu is dat 24 procent.

Onderzoeksverantwoording

Dit onderzoek vond plaats van vrijdag 14 tot en met maandag 17 april 2023. In totaal werkten 2.197 Nederlanders van 18 jaar of ouder mee aan dit onderzoek.

I&O Research voerde dit onderzoek uit op eigen initiatief. Er is geen opdrachtgever.

Het grootste deel van de steekproef (n=1.996) is afkomstig het I&O Research Panel, 201 respondenten deden mee via PanelClix. Dit zijn allen Nederlanders met een niet-westerse migratieachtergrond.

De onderzoeksresultaten zijn gewogen op geslacht, leeftijd, regio, opleidingsniveau en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in maart 2021. De weging is uitgevoerd conform de richtlijnen van de Gouden Standaard. Hiermee is de steekproef representatief voor de kiesgerechtigde Nederlandse inwoners (18+), voor wat betreft deze achtergrondkenmerken.

1 Stikstof

1.1 Driekwart heeft zorgen om stikstof ...

Net als in februari dit jaar maakt driekwart (nu 76%, februari 75%) van de kiezers zich zorgen om de gevolgen van (een teveel aan) stikstof. Deze zorgen hebben vooral betrekking op het klimaat, flora, fauna en de woningbouw. Minder mensen hebben nu zorgen om de gevolgen van (een teveel aan) stikstof voor de boeren dan 2 maanden geleden (van 36% naar 28%).

Tabel 1.1 – Zorgen m.b.t. stikstof

“Maakt u zich zorgen om de gevolgen van (een teveel aan) stikstof? Zo ja, waar maakt u zich dan zorgen om?”
Basis: allen (n= 2197).

	Februari 2023	April 2023
Nee	21%	18%
Ja, om de gevolgen voor:		
...het klimaat	50%	50%
...bomen en planten	40%	44%
...vogels en insecten	38%	42%
...woningbouw	39%	32%
...de boeren	36%	28%
...aanleg van wegen	12%	10%
... bedrijven	*	11%
anders	3%	4%
weet niet	4%	6%

* niet opgenomen in februari

Bron: I&O Research, april 2023

Enkele open antwoorden In de categorie 'anders':

BBB-kiezer

Ik maak mij zorgen over de klimaatveranderingen over de langere termijn. Het moet duidelijk zijn dat deze planeet over veel meer jaren, net als in het verleden, (ijstijd) andere klimaten zal aannemen. Hierover wordt (bijna) niet gesproken of geschreven, maar is veel gevaarlijker dan het teveel aan stikstof door ontbossen en een beetje aanschuffelen tegen de natuurlijk verhouding zoals die nu is.

CU-kiezer

Algemene balans en samenhang ons leefmilieu, vereist zorgvuldige kijk op en omgang.

JA21-kiezer

Dat Nederland niets kan betekenen, China en India zijn landen die moeten ingrijpen. Nederland volgt dan ook.

PvdD-kiezer

Een leefbare leven op aarde en een gezond leefklimaat voor volgende generaties

GL-kiezer

gevolgen voor de leefbaarheid van de volgende generaties

SGP-kiezer

Het is de complete samenhang, dat door slecht beleid van tientallen jaren van onze overheid

PVV-kiezer

In ons land moet alles maar verdwijnen om de wereld te kunnen redden maar in China en ontwikkelingslanden gebeurt dit niet. Waar zijn we mee bezig. En zolang er oorlog in Oekraïne is gaat genoeg vervuiling de lucht en grond in.

Niet-stemmer

Er is geen teveel aan stikstof. Onze lasermachine snijdt dag en nacht met stikstof, geen haan die er naar kraait. er komen hier vrachtwagens vol met stikstof binnen en ook in ziekenhuizen.

1.2 ... maar de zorgen van links zijn heel anders dan die van rechts

Kiezers van de links-progressieve partijen (GroenLinks, PvdA, D66, PvdD, Volt) maken zich het meest zorgen om de gevolgen van stikstof, en hen gaat het vooral om het klimaat, bomen en planten en vogels en insecten.

Kiezers van VVD, CDA en ChristenUnie maken zich daar ook zorgen om (maar in mindere mate) en daarnaast om de gevolgen voor de woningbouw en de boeren (dat laatste vooral bij CDA- en CU-kiezers).

Kiezers van de rechts-conservatieve partijen (BBB, PVV, JA21 en SGP) maken zich het minst zorgen om de gevolgen van stikstof.

BBB- en SGP-kiezers zijn het meest begaan met de boeren en minder met de gevolgen voor klimaat, flora en fauna.

PVV-kiezers maken zich überhaupt het minst zorgen.

Tabel 1.2 – Zorgen m.b.t. stikstof

“Maakt u zich zorgen om de gevolgen van (een teveel aan) stikstof? Zo ja, waar maakt u zich dan zorgen om?” (Naar huidige politieke voorkeur TK). Basis: allen (n=2.197).

	Totaal	VVD	D66	PVV	CDA	SP	PvdA	GL	PvdD	CU	Volt	JA21	SGP	BBB
Nee	18%	12%	3%	43%	17%	7%	5%	1%	3%	7%	1%	33%	29%	35%
Ja, de gevolgen voor...														
het klimaat	50%	58%	74%	26%	43%	67%	70%	84%	83%	63%	74%	28%	27%	22%
bomen en planten	44%	44%	77%	27%	29%	61%	59%	80%	88%	60%	68%	31%	24%	20%
vogels en insecten	42%	42%	72%	25%	31%	56%	56%	77%	88%	58%	63%	28%	30%	18%
de boeren	28%	27%	23%	24%	38%	21%	19%	19%	19%	35%	21%	28%	46%	43%
woningbouw	32%	45%	42%	18%	47%	41%	37%	37%	34%	36%	51%	36%	19%	30%
aanleg van wegen	10%	20%	11%	10%	20%	8%	7%	9%	5%	9%	12%	10%	7%	9%
bedrijven	11%	18%	12%	8%	24%	7%	11%	6%	6%	17%	7%	12%	2%	12%
anders	4%	2%	4%	5%	5%	3%	4%	5%	4%	4%	7%	3%	5%	4%
Weet niet	6%	2%	2%	3%	7%	7%	2%	3%	2%	10%	1%	2%	0%	2%

Bron: I&O Research, april 2023

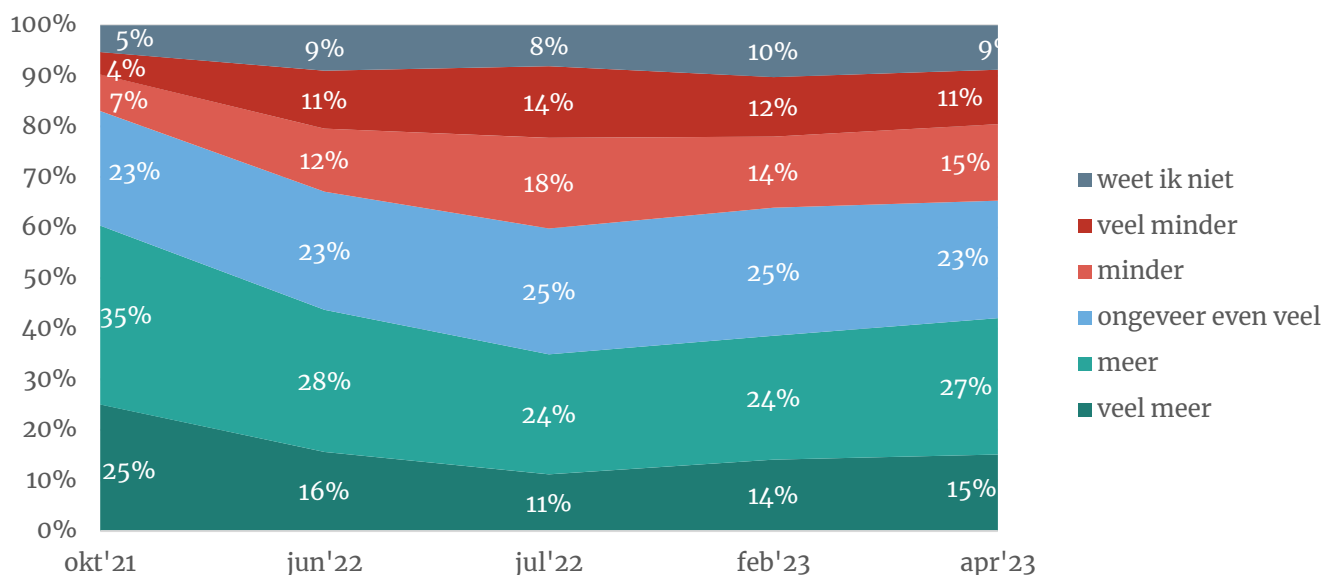
1.3 Moet kabinet meer of minder doen tegen stikstof?

Per saldo vindt een groter deel dat het kabinet eerder meer moet doen om de uitstoot van stikstof te verminderen (42%) dan minder (26%) in vergelijking met wat het kabinet tot nu toe heeft bekendgemaakt te gaan doen. Nog eens een kwart (23%) vindt dat de plannen zoals tot nu toe bekend zijn gemaakt voldoende. Daarmee staat dus bijna twee derde (65%) achter het voornemen om de uitstoot van stikstof te verminderen.

In oktober 2021 wilde nog 60 procent dat het kabinet meer ging doen en slechts 12 procent wilde minder, maar toen was er nog nauwelijks regeringsbeleid bekend. Ondertussen is er (sinds begin 2022) een kabinet en een regeerakkoord waarin gesteld is dat de stikstofuitstoot rondom gevoelige natuur in 2030 met de helft moet zijn afgenomen. Daarna was er veel te doen rondom het stikstofkaartje van minister Van der Wal, het advies van Remkes en ook de provinciale verkiezingen gingen er voor een belangrijk deel over. Zo bezien is het opvallend dat het aandeel dat wil dat het kabinet *meer* doet steeg (van 35% in juli 2022 naar 42% nu) en het aandeel dat wil dat het kabinet *minder* doet licht daalde (van 32 naar 26%).

Figuur 1.1. Meer/minder aanpak stikstof door kabinet

Vindt u dat het kabinet meer, minder of ongeveer evenveel moet doen om de uitstoot van stikstof te verminderen? Met 'evenveel' bedoelen we het kabinetsbeleid zoals tot nu toe bekendgemaakt.

	okt'21	jun'22	jul'22	feb'23	apr'23
meer	60%	44%	35%	39%	42%
minder	12%	24%	32%	26%	26%
Saldo (+/-)	+49%	+20%	+3%	+13%	+16%

1.4 Grote verdeeldheid over oplossingsrichting stikstofproblematiek

We legden een aantal stellingen voor die meningen over de stikstofkwestie diepte geven. Het eerst wat opvalt is de grote verdeeldheid over de manier waarop de stikstofproblematiek moet worden aangepakt.

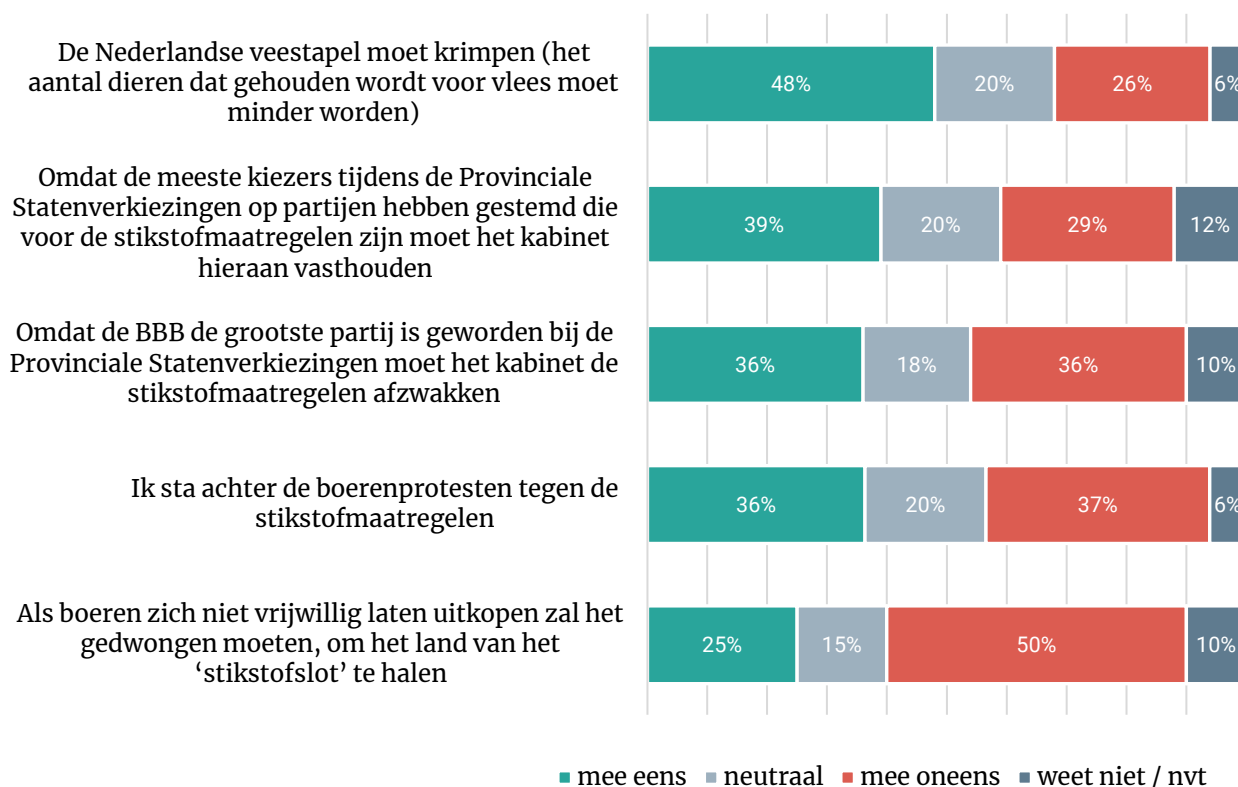
Dát er iets gedaan moet worden aan deze problematiek daarover bestaat het minste verdeeldheid, zo zagen we in de vorige paragraaf (bijna twee derde staat achter het voornemen om de uitstoot van stikstof te verminderen).

Ook is een groot deel van de bevolking het eens met het feit dat de veestapel moet krimpen: 48 procent is het hiermee eens, 26 procent niet (bijna gelijk aan oktober '21 - zie figuur 3.4 en tabel 2.4 en 2.5). Naar regio zijn de verschillen in opvatting niet eens zo groot, ook in de plattelandsgebieden buiten de Randstad vindt meer dan 40 procent dat. De verschillen zijn wel groot naar opleidingsniveau: hoger opgeleiden 63% mee eens, lager opgeleiden: 36%. Kiezers van PvdD, GL, Volt, D66, PvdA: > 70% eens; BBB-, PVV-, SGP-, JA21-kiezers < 30% eens.

Voor gedwongen uitkoop is weinig steun: slechts een kwart is het eens met de stelling 'Als boeren zich niet vrijwillig laten uitkopen zal het gedwongen moeten, om het land van het 'stikstofslot' te halen', de helft is het hiermee oneens. Ook hier zijn de verschillen naar regio en leeftijd klein. Hoger opgeleiden zijn vaker voor (38%), maar niet in meerderheid. Alleen kiezers van PvdD, GL, Volt, D66 en PvdA zijn hier in (nipte) meerderheid voor.

Figuur 1.2 Meninge n over stikstofmaatregelen

In hoeverre bent u het eens of oneens bent met onderstaande stellingen?

1.5 Consequenties uitslag PS-verkiezingen? Paradoxaal beeld

Deze verdeeldheid zien we terug in twee stellingen die iets zeggen over wat de consequenties zouden moeten zijn van de uitslag van de Provinciale Statenverkiezingen (zie figuur 3.2).

De teneur leek na deze verkiezingen dat het kabinet de stikstofmaatregelen zou moeten afzwakken omdat de BBB de grootste partij is geworden bij deze verkiezingen. Ruim een derde (36%) ziet dat ook zo, maar exact hetzelfde percentage is het daar niet mee eens en de rest zit er tussenin of weet het niet.

Op het platteland (> 42%) en in het noorden van het land (45%) onderschrijft men deze gedachte iets vaker dan gemiddeld, maar men is er bepaald niet unaniem. Hetzelfde geldt voor ouderen en mensen met een middelbare of lagere opleiding: hoger scores, maar nergens boven de 50 procent. Wel denken kiezers van BBB (74%), PVV, SGP en JA21 er in meerderheid zo over. (Zie ook tabel 2.3 t/m 2.5).

Een andere gedachte die in de media te horen was: 'Omdat de meeste kiezers tijdens de op partijen hebben gestemd die voor de stikstofmaatregelen zijn moet het kabinet hieraan vasthouden'. Ook hierover bestaat verdeeldheid, al zijn meer mensen het hiermee eens (39%) dan oneens (29%).

Wie zijn het hier vaak mee eens? De jongste kiezers (51%), hoger opgeleiden (48%) en kiezers van de linkse oppositiepartijen (PvdD, GL, Volt, PvdA: 60 tot 71%) en D66 (71%). VVD- (46%) en CU-kiezers (44%) zijn verdeeld.

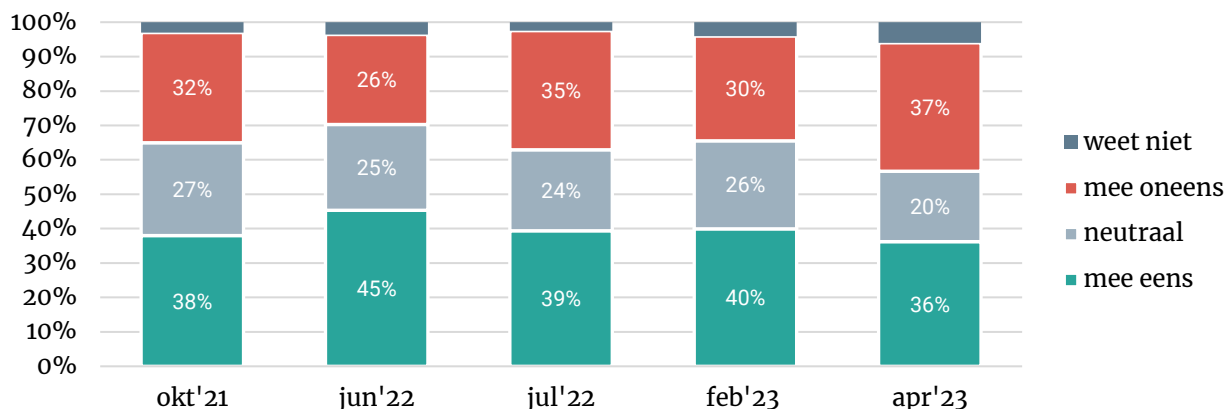
Het is overigens zo dat van degenen die het eens zijn met de stelling 'Omdat de BBB de grootste partij is geworden bij de Provinciale Statenverkiezingen moet het kabinet de stikstofmaatregelen afzwakken' (36%) een kwart (24%; 9% van alle deelnemers aan het onderzoek) het eens is met de stelling 'Omdat de meeste kiezers tijdens de Provinciale Statenverkiezingen op partijen hebben gestemd die voor de stikstofmaatregelen zijn moet het kabinet hieraan vasthouden', terwijl deze twee uitspraken elkaar toch uitsluiten.

1.6 Lichte afname in steun voor boerenprotesten

In juni 2022 gaf nog 45 procent van de Nederlanders aan achter de boerenprotesten te staan. Inmiddels is dat percentage gedaald naar 36 procent. De groep die zegt er *niet* achter te staan is inmiddels even groot (37 procent).

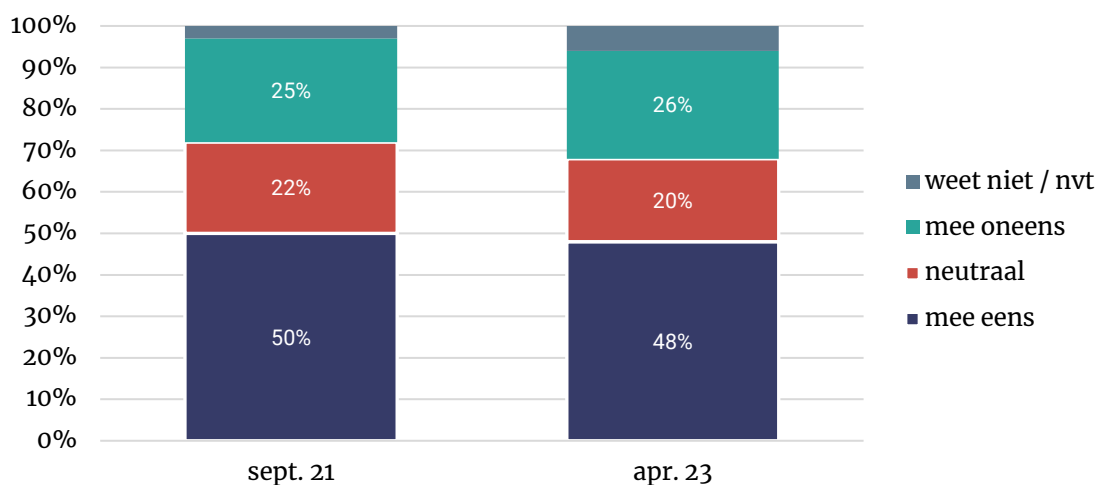
Figuur 1.3 Stelling boerenprotesten

'Ik sta achter de boerenprotesten tegen de stikstofmaatregelen'

Figuur 1.4 Stelling: eens of oneens

'De Nederlandse veestapel moet krimpen (het aantal dieren dat gehouden wordt voor vlees moet minder worden)'

Tabel 1.3 – Meningen naar regio (stedelijkheid en windstreken)

	allen (% mee eens)	Zeer sterk	Sterk	Matig	Weinig	Niet	G3	rest west	noord	oost	zuid
De Nederlandse veestapel moet krimpen	48%	56%	47%	43%	46%	45%	61%	49%	43%	50%	43%
Omdat meeste kiezers op partijen hebben gestemd die voor de stikstofmaatregelen zijn, moet kabinet hieraan vasthouden	39%	43%	39%	37%	36%	33%	44%	43%	35%	36%	35%
Omdat BBB grootste partij is geworden moet kabinet stikstofmaatregelen afzwakken	36%	27%	34%	42%	42%	44%	31%	33%	45%	33%	40%
Ik sta achter de boerenprotesten tegen de stikstofmaatregelen	36%	28%	37%	41%	40%	43%	28%	34%	39%	38%	40%
Als boeren zich niet vrijwillig laten uitkopen zal het gedwongen moeten, om het land van het 'stikstofslot' te halen	25%	32%	25%	23%	16%	22%	33%	27%	20%	25%	20%

Tabel 1.4 – Meningen naar opleiding en leeftijd

	allen (mee eens)	18-24	25-34	35-49	50-64	65+	Laag	Middel- baar	Hoog
De Nederlandse vee- stapel moet krimpen	48%	59%	52%	42%	47%	49%	36%	40%	63%
Omdat meeste kie- zers op partijen heb- ben gestemd die voor de stikstof- maatregelen zijn, moet kabinet hier- aan vasthouden	39%	51%	43%	33%	36%	41%	33%	33%	48%
Omdat BBB grootste partij is geworden moet kabinet stik- stofmaatregelen af- zwakken	36%	15%	33%	33%	39%	43%	47%	43%	23%
Ik sta achter de boe- renprotesten tegen de stikstofmaatre- gelen	36%	19%	34%	36%	40%	38%	47%	43%	24%
Als boeren zich niet vrijwillig laten uitko- pen zal het gedwon- gen moeten, om het land van het 'stik- stofsloot' te halen	25%	29%	28%	22%	24%	24%	13%	18%	38%

Tabel 1.5 – Meningen naar politieke voorkeur

	Allen	PvdD	GL	Volt	D66	PvdA	CU	SP	VVD	JA21	CDA	SGP	BBB	PVV
De Nederlandse vee- stapel moet krimpen	48%	94%	90%	88%	85%	74%	71%	59%	48%	38%	40%	26%	23%	21%
Omdat meeste kie- zers op partijen heb- ben gestemd die voor de stikstof- maatregelen zijn, moet kabinet hier- aan vasthouden	39%	68%	71%	62%	71%	60%	44%	42%	46%	22%	32%	28%	16%	27%
Omdat BBB grootste partij is geworden moet kabinet stik- stofmaatregelen af- zwakken	36%	5%	3%	7%	5%	13%	28%	25%	30%	69%	40%	60%	74%	71%
Ik sta achter de boe- renprotesten tegen de stikstofmaatre- gelen	36%	11%	6%	10%	8%	9%	17%	35%	21%	57%	37%	59%	77%	73%
Als boeren zich niet vrijwillig laten uitko- pen zal het gedwon- gen moeten, om het land van het 'stik- stofsloot' te halen	25%	57%	63%	62%	72%	51%	26%	29%	28%	8%	16%	6%	4%	4%

1.7 Vasthouden aan '2030'?

Tenslotte legden we respondenten deze tekst voor om te achterhalen hoe kiezers denken over de afspraken m.b.t. het stikstofbeleid: vasthouden aan 2030, versnellen of vertragen:

Naar aanleiding van Provinciale Statenverkiezingen is er discussie over het stikstofbeleid. In het regeerakkoord van kabinet Rutte IV is opgenomen dat de stikstofuitstoot rondom gevoelige natuur in 2030 met de helft moet zijn afgenomen. De BBB, maar ook het CDA en andere partijen, vinden dat het terugbrengen van stikstofuitstoot langer mag duren. D66 (maar ook partijen als PvdA en GroenLinks) wil juist vasthouden aan het jaartal 2030. De Europese Unie zegt dat Nederland tempo moet maken met de uitvoering van de stikstofafspraken. De natuur mag volgens de EU niet verslechteren en aangetaste natuur moet volledig herstellen.

Hoewel we eerder zagen dat er per saldo steun is voor het regeringsbeleid (met een halvering van de stikstofuitstoot in 2030), zijn Nederlandse kiezers hier niet zo strikt in als hen er precies naar gevraagd wordt. Een derde (35%) kiest voor 'stikstofbeleid minder snel doorvoeren (doelen later dan 2030 halen)', 15 procent wil er helemaal mee stoppen. Samen is dat 50 procent. Het zijn vooral kiezers van BBB, PVV, CDA, SGP en JA21 die kiezen voor een van deze twee opties. Opvallend is wel dat de BBB-kiezers vaak kiezen voor 'stikstofbeleid minder snel doorvoeren' (61%) en minder vaak voor 'helemaal mee stoppen' (30%). Kiezers van GL en PvdD zijn het meest vasthoudend, zij kiezen het vaakst voor vasthouden aan stikstofbeleid zoals in het regeerakkoord of versnellen. D66-kiezers willen vooral vasthouden aan het regeerakkoord (2030). VVD-kiezers zijn wederom verdeeld: veertig procent kiest voor vasthouden aan 2030, en 43 procent voor een latere datum.

Tabel 1.6 – Wat vindt u dat het kabinet moet doen? (na lezen tekst; naar huidige pol. voorkeur TK)

- stikstofbeleid versnellen (doelen eerder dan 2030 halen)
- vasthouden aan stikstofbeleid zoals opgenomen in het regeerakkoord (doelen in 2030 halen)
- stikstofbeleid minder snel doorvoeren (doelen later dan 2030 halen)
- helemaal stoppen met stikstofbeleid
- weet ik niet

	Totaal	VVD	D66	PVV	CDA	SP	PvdA	GL	PvdD	CU	Volt	JA21	SGP	BBB
versnellen	13%	7%	18%	3%	5%	15%	19%	42%	46%	17%	26%	2%	0%	2%
vasthouden	27%	40%	72%	15%	21%	31%	46%	53%	38%	34%	45%	5%	9%	4%
minder snel	35%	43%	8%	36%	61%	29%	26%	2%	8%	32%	26%	56%	63%	61%
stoppen	15%	4%	1%	39%	9%	7%	1%		1%	10%		26%	28%	30%
weet niet	11%	6%	1%	7%	4%	17%	8%	3%	8%	6%	3%	12%	0%	4%

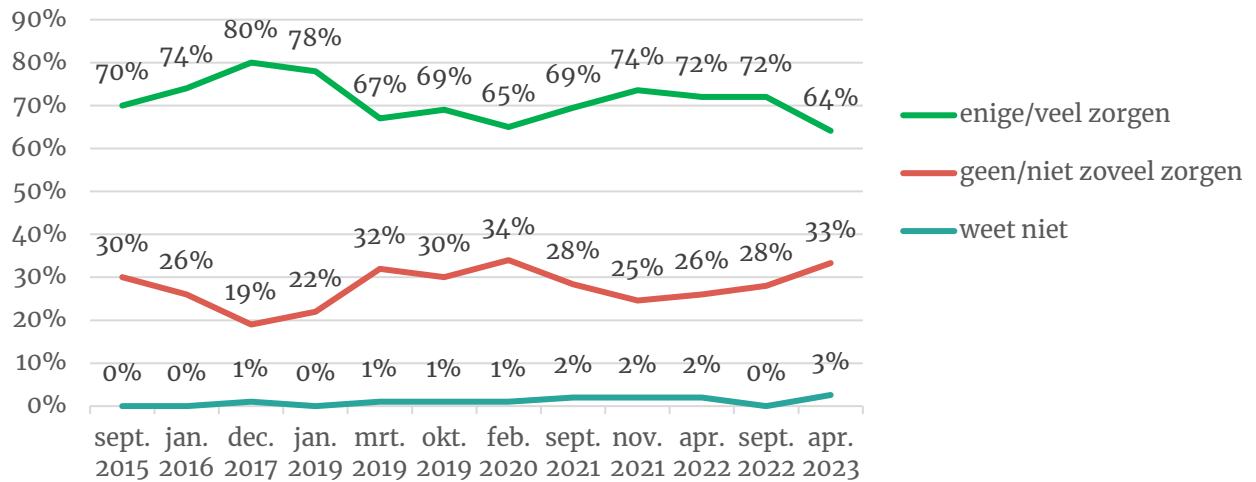
2 Klimaat

2.1 Zorgen om klimaatverandering afgenomen

Voor het eerst sinds 2020 zien we de zorgen over de klimaatverandering ruim onder de 70 procent zakken: 64 procent zegt zich er enige of veel zorgen om te maken.

Figuur 2.1 – Zorgen om CO2-uitstoot

In hoeverre maakt u zich zorgen over de uitstoot van broeikasgassen (onder andere CO2), de klimaatverandering en de effecten daarvan voor het milieu?

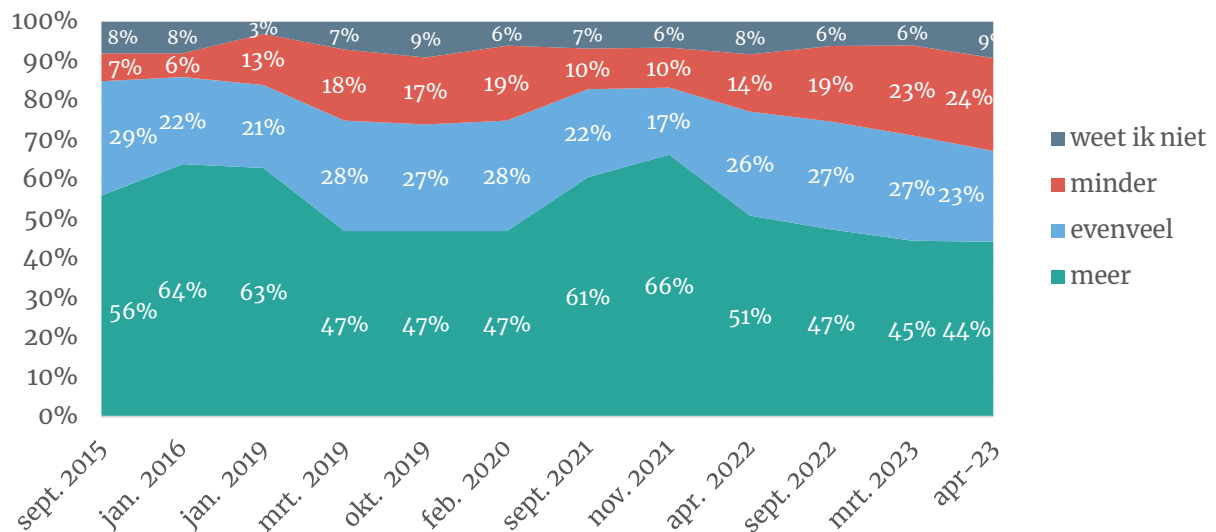

2.2 Aandeel dat vindt dat kabinet *minder* moet doen neemt toe

Al langer zien we dat het aandeel dat vindt dat kabinet minder mag/moet doen om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen toenemen. Was dat in 2021 nog 10 procent, nu is dat 24 procent.

Figuur 2.2 – Moet kabinet meer/minder doen?

Vindt u dat het kabinet Rutte IV, meer, minder of ongeveer evenveel moet doen om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen? (In vergelijking met wat het nu kabinet-Rutte IV tot nu toe heeft aangekondigd te gaan doen om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen)

3 Onderzoeksverantwoording

Dit onderzoek vond plaats van vrijdag 14 tot en met maandag 17 april 2023. In totaal werkten 2.197 Nederlanders van 18 jaar of ouder mee aan dit onderzoek.

I&O Research voerde dit onderzoek uit op eigen initiatief. Er is geen opdrachtgever.

Het grootste deel van de steekproef (1.996) is afkomstig het I&O Research Panel, 201 respondenten deden mee via PanelClix. Dit zijn allen Nederlanders met een niet-westerse migratieachtergrond.

Weging en marges

De onderzoeksresultaten zijn gewogen op geslacht, leeftijd, regio, opleidingsniveau en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in maart 2021. De weging is uitgevoerd conform de richtlijnen van de Gouden Standaard. Hiermee is de steekproef representatief voor de kiesgerechtigde Nederlandse inwoners (18+), voor wat betreft deze achtergrondkenmerken. Bij onderzoek is er sprake van een betrouwbaarheidsinterval en onnauwkeurigheidsmarges. In dit onderzoek gaan we uit van een betrouwbaarheid van 95 procent. Bij een steekproef van n=2.000 en een uitkomst van 50 procent is er sprake van een foutmarge van plus of min 2,2 procent.

I&O Research Panel

Het I&O Research Panel is geworven op basis van aselechte personen- en huishoudensteekproeven op traditionele manier (geen zelfaanmelding). Het I&O Research Panel werkt met een spaarprogramma, waarbij deelnemers punten sparen afhankelijk van de lengte en complexiteit van de vragenlijst. Deze punten kunnen later worden ingewisseld voor Bol.com-tegoed of een donatie aan een goed doel.

I&O Research

I&O Research is het grootste onderzoeksbureau voor overheid en non-profit (volgens de MarktOnderzoeksAssociatie, MOA, 2021). Het is onze missie bij te dragen aan beter onderbouwde keuzes van onze klanten, op basis van onderzoek en advies. Wij werken voor overheids- en non-profitorganisaties.

I&O Research heeft vestigingen in Amsterdam en Enschede.

I&O Research is lid van de MarktOnderzoeksAssociatie (MOA), maakt deel uit van de Research Keurmerk Groep en onderschrijft de internationale ICC/ESOMAR-gedragscode voor markt- en sociaalwetenschappelijk onderzoek. I&O Research is ISO 9001-, ISO 20252-, ISO 27001-, ISO 27701- en NEN-5710 gecertificeerd. Het online onderzoekspanel (I&O Research Panel) is ISO 20252-Annex A gecertificeerd. Dit is de norm voor online en offline access panels.

I&O Research Enschede

Zuiderval 70
Postbus 563
7500 AN Enschede
T (053) 200 52 00
E info@ioresearch.nl
KVK-nummer 08198802

I&O Research Amsterdam

Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam
T (020) 308 48 00
E info@ioresearch.nl